



ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲՆԵՍԻՐԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԵՒ

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԱԿԱՆ

Դ. ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 2.

1846

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ 15.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ըսելով տաճկերէն լեզուի բառը կը հասկընանք, ու մեր խօսքերուն մէջ անդադար կը յիշենք թէ աս դաստիարակութիւնը տղուն գրեթէ ծնածին պէս պիտի սկսի. իսկ ծնողք ու հասարակ ժողովուրդը սովորաբար մշտքերնին դրած են թէ դաստիարակութիւնը կամ լեզուի շատ շատ տղուն եօթը տարեկան ատենէն պիտի սկսի. անկէ առաջ ընելիքդ աս է որ կերցընես խմբընես հագուեցընես քնացընես քաղցընես, մէկ խօսքով՝ տղան մեծցընես: Եւ կարծիքին ծռութեւր վրայ տարակոյս չկայ, ինչպէս որ ուրիշ ատեն ալ խօսք եղած է. վասն զի ինչպէս որ պզտիկ կոկոնի մը մէջ բոլոր ծաղիկը ամբողջ կայ ու դեռ չէ բացուած, այսպէս ալ նոր ծնած տղան ետքէն ինչ մարդ որ պիտի ըլլայ՝ ան յատկութիւնները բոլոր ունի. ուստի որչափ որ կանուխ սկսի տղուն կրթութիւնը՝ այնչափ աղէկ է:

Հոս առաջ ընդհանուր կերպով մը խօսինք թէ խիստ պզտիկ տղուն

վրայ ընելու հոգն ու խնամքը ինչ պիտի ըլլայ, ետքը աւելի մանր տեղեկութիւններ ալ կը դնենք:

ՊԼԻՆԻ ԳՂԵՂ ԴԱՐՄԱՆՅԱՆ ՎՐԱՅ ԸՆԵԼՈՒ ԽՆԱԴԻՐ:

ՊԶՏԻԿ տղայ մը ինչպէս որ ամէն բանէ շուտով կը փնտրուի, ասանկ ալ ոչինչ բանով մը կ'առողջանայ. աս բանս գիտնալով մայր մը՝ երբոր տղուն վրայ մանր մունր հիւանդութիւններ գան, ինչպէս ակռայ հանած ժամանակը, կամ տաքէն ու պաղէն փնտրուած ատենը, ու բնութեան խառնուածքին փոխուելու միջոցները, պէտք չէ որ շփոթի ու խռովի, բայց անհոգ ալ պէտք չէ ըլլայ, հապա հարկաւոր դեղերն ընէ հանգիստ սրտով: Պզտիկ տղան լեզու չունի որ կարենայ խօսքով հասկըցընել իր ցաւերը. ուստի մայրը պիտի դիտէ ու ինքիրմէ հասկընալով դարմանն ընէ:

Եւ ինչ հոգը որ պիտի ըլլայ պզտիկ տղուն մը վրայ՝ մաքրութիւնն է: Որչափ հիւանդութիւններ, որչափ ցա-

ւեր կ'ունենան տղաք որոնց պատճառը աղտոտութիւնն է :

Արհրորդ խնամքը կերակուրին կողմանէ պիտի ըլլայ . վասն զի կաթէն զատ տղոց տրուած բաներն ալ շատ զգուշութեամբ նայելու է : Սայրեր կան որ ինչ և իցէ կակուղ կամ ջրոտ բան կուտան տղուն որ ուտէ . չափն ալ չեն նայիր , հապա քանի որ տղան բերանը բանայ՝ իրենք ալ ապուրը կամ խաւիժը անոր բերանը կը լեցունեն կը թխեն , առանց նայելու թէ արդեօք տղան կրնայ մարսել . կարծեն թէ որչափ ալ շատ ուտէ տղան՝ փնաս չունի , իբր թէ տղուն ստամոքսը երկրթէ ըլլար : Եւ անխոհեմութենէն առաջ կուգան շատ անգամ տղուն անհանգստութիւնը , վատառողջութիւնը և ուրիշ դիպուածներ : Ստամոքսը փափուկ գործարան մըն է որ շուտ կը յոգնի ու կ'այլալի . անով տղուն քունը կը պակսի ու վատոյժ կը մնայ . ընդհակառակն քիչ կերակուր տալը աւելի ապահով է ու վտանգ չունի : Վիչ մը որ մեծնայ տղան ու ախորժակը բացուի , կը սկսի համով կերակուրներ ուզել . մայրն ալ սիրտը չդիմանալէն , կամ ուրիշները իբր թէ տղան սիրելէն՝ չէ չեն ըսեր , որչափ դժուարամարս բան ալ ըլլայ ուզածը՝ կուտան որ ուտէ , մանաւանդ խմորեղէն ու շաքարեղէն : Եւ բանս երկու փնաս ունի . մէյմը որ տղուն առողջութիւնը կը փնասուի , երկրորդ որ անատենէն կը սկսի որկրամոլութեան վարժիլ : Չեմ ըսեր թէ տղուն ամենեւին անոյշ բաներ չտրուին . ատ ըլլալու բան չէ . բայց աս ալ նայելու է որ անատենէն սորվի տղան չափաւորութիւնն ու բարեխառնութիւնը :

Արրորդ խնամքը տղուն շարժմանը վրայ պիտի ըլլայ : Եւ չափ հարկաւոր է տղոց շարժմունքը՝ որ բնութիւնը զիրենք կը դրդէ անդադար ու անհանգարտ ըլլալու , ու առանց շարժման տխուր ու տկար կ'ըլլան , անբոյսերուն նման որ եթէ ձեռքով ձգվես՝ չեն կրնար համարձակ ծիլ ու ածիլ :

Եւ այդ պէտք չէ ալ թողուլ որ տղան ուզածին պէս արձակ համարձակ քալէ , վազվռտէ , իյնայ ու ելլէ , վասն զի ասոր ալ չափազանց փնասակար է : Եւ չափազանց շարժմունքներէն ըզգուշացնելու համար , երբոր տղան կ'իյնայ ու մէկ տեղը ցաւցնելով կը սկսի լալ ու կանչուրուտել , ան առջի լացը դադրելուն պէս հասկըցուր իրեն թէ ահա անանկ անհանգարտութիւններուն փնասը աս է . և թէպէտ առջի բերանը ջրի ձայն կուգայ տղուն քու խրատդ , բայց քանի մը անգամ ալ անանկ փորձանքներու հանդիպի ու միշտ խրատես նէ , ուզէ չուզէ կը խելօքնայ : Աստի տղուն շարժմունքը պէտք է ստէպ ստէպ ըլլայ՝ բայց քիչատեն , հանգարտ՝ բայց նստողական չէ , հապա միշտ ոտքի վրայ :

ԱՁԳԱՅԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Սեբ ազգն ալ որպէս զի ուրիշ ազգաց պէս ծաղկի գիտութեամբ ու մարդկութեամբ , պէտք է ամէն բանէ առաջ յուսահատութիւնն ու սրտաւ կոտորութիւնը մէկդի դնէ : Նանչայ իրեն կատարելութիւնները , ու սիրտ առնէ առաջ երթալու : Չըսէ թէ հայն աւագ է , մեր աղքատն աւագն է . գիտնայ թէ աս ըսողը ինքը զինքը կը նախատէ քան թէ իրեն ազգակից եղբարքը , ու ջանայ որ ինքը իր ազգին փառք ու պարծանքը ըլլայ : Երկայ այն պիտի ընդարձակ նիւթ մըն է որ մեր օրագրին մէջ որչափ յորդորանքներ ալ դրուին ասոր վրայ՝ քիչ են , շատ չեն . բայց որովհետեւ մեր ազգին մէջ լեզուագէտներ ալ կը գտնուին որ տար ազգաց գրած պատմութիւններն ու աշխարհագրութիւնները կարդալով՝ անոնց սխալ ու ծուռ կարծիքները շիտակի տեղ կ'առնեն ու կը խաբուին , անոր համար շատ հարկաւոր կ'երեւնայ մեզի որ ատեն ատեն օրագրիս մէջ ան ծուռ կարծիքները չըտկենք ու սրբագրենք : Եւ յսպիսի սխալ